

Anna Tučková: Pohádky z vězení
(posudek bakalářské práce)

Předložená práce sestává ze dvou částí. Delší polovina je věnována teoretickému a metodologickému úvodu. Je založen velmi široce, v obecné definici fenomenologie a hermeneutiky, od níž se přechází k literárně teoretické či lingvistické problematice vnětextových a vnitrotextových subjektů literární komunikace. Zde se autorka věnuje zejména pojetí implicitního čtenáře (Iser) a modelového čtenáře (Eco). V druhé polovině se autorka tyto koncepty snaží využít k popisu dopadu různých kombinací takovýchto komunikačních subjektů (konstruovaných textem i empirických) na recepci několika děl dvou českých autorů (Jirous, Stránský) spadajících do oblasti literatury pro děti a mládež. Je to sbírka Magor dětem (v polistopadovém vydání), Stránského román Perlorodky a jeho „pohádkové“ sbírky Povídačky pro... Specifičnost zvolených děl, a tím i úhlu odborné analýzy, spatřuje autorka ve shodě s názvem v tom, že jde o „pohádky“, (tj. texty pro děti), o texty „psané z vězení“, tedy zanořené do komunikační situace osobní korespondence, a dále v tom, že primárním cílem textů nebyla masová komunikace, ale komunikace interpersonální, že spadaly do vztahů konkrétní otec – konkrétní dítě.

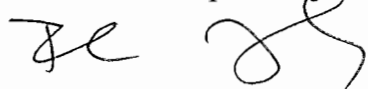
Sympatickým rysem předložené práce je odvaha nastolit závažný problém, schopnost připravit se k jeho řešení teoretickým studiem. Druhá polovina bakalářské studie, v níž se pojmový aparát vztahuje ke specifické skupině textů a ke konkrétním textům, vyznívá sympaticky, ale méně jistě. Postrádám jemnější popis celé komunikační situace ztvárněné dílem a jeho doprovodnými texty a důsledné rozlišování představ, které si činíme o původní komunikační situaci jen na základě paratextů či svých předsudků (poznámky vydavatele, autorské komentáře, historické a literární povědomí), a té komunikační situace, která je v textu skutečně signalizována pomocí různých jazykových operací či instrukcí. Dále se mi zdá, že by bylo záhodno docenit přelom, který v celé genezi díla znamená akt zveřejnění (Červenka). Je přeci běžné, že se textem „literárním“, tj. oslovujícím autorovi neznámé příjemce, stává text, který ve fázi před svým zveřejněním zamýšlel či dokonce apostrofoval konkrétního adresáta (viz náchylnost k dedikování milostných básní apod.). V dětské literatuře je pak obvyklou autorskou i recepční figurou nebo snad i motivací vzniku textu situace „rodič říká svému dítěti“ (částečně s tím možná souvisí častý výskyt křestních jmen dětí v lyrice dětem určené).

Vezmeme-li v úvahu oba zmíněné faktory, některé vlastnosti textů popisovaných autorkou se nám přestávají jevit jako faktory implikované biografickými okolnostmi (vězení) anebo specifickou situací jednoho typu interpersonální textové komunikace (korespondence). Dokonce se mi zdá, že v analyzovaných textech faktor „vězení“ (jako konkrétní důvod, proč kontakt osobní musí být nahrazen kontaktem zprostředkovaným) hraje roli téměř nulovou a rovněž tak faktor „korespondence“ (datace – viz Magor dětem –

nemusí být signálem právě jen korespondence, ale například i deníkového záznamu). Co pozorujeme, je snaha tyto faktory z výsledného díla eliminovat, méně u Jirouse, více u (konvenčnějšího) Stránského. V této konvencionalizaci jde nejdále Jiří Stránský v románu Perlorodky. Domnívám se, že pokud bychom chtěli uvést např. faktor „korespondence“ zpátky do hry naší analýzy, chtělo by to popsat textovou genezi výsledného románu z toku původních korespondenčních stránek. Na nich údajně chlapecký Stránského román, jak se domníváme podle předmluvy, zabíral údajně vždy jednu z čtyř týdně povolených stránek dopisu.

Cenná je autorčina úvaha, podle níž se celá dětská literatura vyděluje z hlediska struktury komunikačních subjektů tím, že adresáta nutně zdvojuje. Vychází se zde z představy, že dítěti vybírá text a často i (dítěti v nečtenářském věku) četbou nahlas zprostředkuje text dospělý čtenář. Tento zdvojený adresát není přítom, říká autorka, dvoustupňovým modelovým čtenářem ve smyslu Ecově. Úvaha si zaslouží další rozvinutí, které by vzalo v úvahu fakt, že i v komunikaci „dospělých“ čtenářů existují takové situace, jako je hlasité předčítání (typické pro předmoderní dobu), popřípadě mediálně zprostředkovaná četba (rozhlas apod.).

Práci doporučuji k obhajobě se známkou 1 až 2 podle diskuse.

Ing. Pavel Janáček, Ph.D.
ÚČL AV ČR, v. v. i.